Florian COPCEA
(Drobeta Turnu Severin)

IPOSTAZELE (NON)FICŢIUNILOR LUI DUMITRU RADU POPESCU

The (non) fictions' hypostasis of Dumitru Radu Popescu

Abstract: D. R. Popescu is a whole writer. The archetypes of the universal literature: life, death, myth, man, time, creation, and eternity are an organic and vital source of inspiration for D. R. Popescu. All of them in a form or another are in the characters' identity. D. R. Popescu does not artificially recapture the world of Dante, but reinvent it, giving it new physical dimensions. Without them the whole cosmos seems to be governed by nothingness. In this manner we can understand beyond all doubt that the writer D. R. Popescu is guided in his literary approach by the universal principle of the Being and endlessly possesses inexhaustible artistic resources capable of conferring pragmatic relevance to the act of creation.
Keywords: prose, mythology, artistic resources, original characters.

Rezumat: D. R. Popescu este un scriitor total. O sursă organică şi vitală pentru inspiraţia lui D.R. Popescu sunt arhetipurile literaturii universale: viaţa, moartea, mitul, omul, timpul, creaţia şi eternitatea. Toate acestea se regăsesc, sub o formă sau alta, în identitatea personajelor. D.R. Popescu nu recuperează artistic lumea Dante, ci o reinventează, dându-i noi dimensiuni fizice, fără acestea întregul cosmos părând a fi guvernat de neant. De aici putem trage concluzia firească şi obligatorie că scriitorul D. R. Popescu este ghidat în demersul său literar de principiul universal al Fiinţei şi dispune, la nesfârşit, de resurse artistice inepuizabile, în măsură să confere actului de creaţie relevanţă pragmatică.
Cuvinte-cheie: proza, mitologie, resurse artistice, personaje inedite.

Dumitru Radu Popescu este prin definiţie un scriitor total. Romanele sale – *Ploile de dincolo de vreme, Împăratul norilor, Viaţa şi opera lui Tiron B., Rezervaţia de pelicani, Oraşul îngerilor, Falca lui Cain, Întoarcerea tatălui risipitor* – sunt doar câteva dintre construcţiile epice care l-au consacrat. Miturile şi, mai ales, formulele semantice utilizate, au contribuit decisiv la celebritatea ce a căpătat-o în literatura naţională şi universală. Pornind de la considerentul că Dumitru Radu Popescu s-a impus ca un adevărat corifeu în lumea literelor româneşti, vom accentua faptul că literatura a devenit pentru el o modalitate indiscutabilă de reprezentare a existenţei artistice. Datorită misiunii asumate, graţie celor trei elemente ale formulei literare practicate, remarcate de Eugen Simion:

BDD-A28172 © 2018 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:06 UTC)

gustul pentru mister şi spectaculos, o intrigă bogată şi poeticul, prozatorul D.R. Popescu intră definitiv, şi pentru întotdeauna, în jocul cu semnificaţiile paradoxului existenţial, nu pentru a se erija în Dumnezeu, ci pentru a întemeia o mitologie. Expresia stilistică a acestui catharsis pare să fie însăşi raţiunea de a fi a creatorului care poate asigura unicitate operei ,,purtătoare de Istorie" (Roland Barthes) şi o fuziune ireversibilă a eului auctorial cu textul acesteia. Cogito-ul autorului, aflat într-o relaţionare îndeosebi estetică cu cel al operei create, devine simbolul unui univers paralel, sincronic, mistificator şi metafizic, în care omul descoperă tot timpul că „nu este nimic altceva decât ceea ce se face el însuşi" (P. Sartre).

Prozele lui D.R. Popescu sunt deschise, ca să folosim cunoscuta teorie despre operă a lui Umberto Eco, lucru care dezvăluie ceea ce, la rândul său Roland Barthes numea ,,o transportare a stilului spre alte teritorii ale limbajului şi ale subiectului, departe de un cod literar clasat". În *Opere I. Mări sub pustiuri* (Ed. Polirom, Iaşi, 2010) D.R. Popescu ilustează şi, dacă vreţi, validează, tocmai sensul scriiturilor sale. Se poate vorbi în acestea despre o arhaicitate a genului romanesc, despre unele dintre elementele avangardei moderniste întâlnite şi în romanele lui William Faulkner, dar altfel cultivate şi determinate contextual. Nu invocăm o analogie între operele celor doi mai scriitori, dar ,,reţetele" lui D.R. Popescu se detaşează net şi spectaculos de arhetipurile după care W. Faulkner şi-a ,,experimentat" hermeneutica prozodică.

Temeiurile epico-ontologice care stau la baza naraţiunilor *Păpuşa spânzurată, Ploaia albă, Mări sub pustiuri, Leul albastru, Duios Anastasia trecea,* deşi sunt, din punctul de vedere al tehnicii, de sorginte occidentală, au o identitate istorică specific românească. Ioana din *Păpuşa spânzurată* este un personaj magnific. Viaţa ei fusese un calvar lângă Toma Jumanu, bărbatu-său, acum mort, pe care douăzeci şi şase de babe veniseră să-l jelească. Ioana însă, crâncenă şi afectată, îşi rememorează anii tinereţii care ,,trecuse fără s-o vadă", şi plânge după aceştia, şi nu după cel care fusese om ,,rău din fire". Prozatorul pătrunde în dedesupturile sufletului, declanşează resorturile unei sensibilităţi acute, şi, cu instrumente stilistice simple, deconstruieşte parabola luptei dramatice a omului cu singurătatea, într-un cuvânt, cu destinul.

În *Duios Anastasia trecea* autorul, urmând firul narativ al tragicului, enigmaticului *Oedip Rege,* desigur, într-o manieră proprie, ne demonstrează că adevărul nu întotdeauna triumfă, că, în cele mai multe cazuri, acesta, presupunând nenumărate sacrificii, devine inutil pentru condiţia umană. Autorul mizează aici pe efecte psihice greu de stăvilit, care conferă plăcere textului desacralizat. D.R. Popescu, în toate cele douăzeci şi patru de povestiri care compun volumul menţionat, îşi are logosul orientat spre ceea ce presupune *filozofia Fiinţei* traumatizată de conflicte existenţialiste şi de mituri deja create, unele la începutul lumii, el intervenind pentru a le interpreta din alt unghi sau pentru a le cosmetiza/reactualiza conform necesităţii definitorii a omului modern, confruntat cu realităţi fictive, împovărătoare, cu o conştiinţă proprie despre viaţă. Reconsiderarea raportului *autor-personaj*, ecuaţie care converteşte eul biografic al romancierului, declanşează un proces profund de recuperare a autorului şi nu eliminarea lui, chiar dacă motivul ficţiunii se dezvoltă latent în crescendo în epica nuvelelor.

BDD-A28172 © 2018 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:06 UTC)

Opere I. Mări sub pustiuri certifică aserţiunea enunţată mai înainte, stârnind astfel imaginaţia. Demersul lui D.R. Popescu, cu siguranţă, ar putea avea un cu totul alt raţionament cu privire la reeditarea prozelor de tinereţe, decât cel pe care ni-l închipuim noi, fascinaţi de tradiţia deja cunoscută a restituirilor, la modă, împrejurare în care mentalităţile influenţează, negativ sau pozitiv, depinde de buna credinţă a exegetului, cultură în general. Volumul în discuţie apare deci într-o epocă bulversată de nonvalori şi de ofensiva agresivă a internetului care (dar asta este altă chestiune) ne-a îndepărtat de obiectul numit *carte*, viciindu-ne, nu?, gândirea.

Unitatea voce-idee existentă în structura mininuvelelor *Gâştele sălbatice, Cireşul cu clopoţei, Ora cinci, La culesul perelor,* sunt reperele stilului inconfundabil care l-a consacrat pe D.R. Popescu: *simplu, concis, parabolic*. Fondul psihologic şi moral al mesajului umanist ce ni-l transmite autorul dă o perspectivă istorico-socială unui mit faustic devenit laitmotivul ideatico-artistic al timpului trăirii şi regăsirii, proiecţie antiutopică a realismului ontologic. O ilustrare vie a respectivei ideologii, să nu ne ferim a-i spune astfel, este nuvela *Dor*. Scriitorul este creatorul destinului personajelor sale în care sunt încorporate sensurile umane ale suferinţelor tragice ale acestora. De fapt, *Dor* este o testare a resurselor artistice ale lui D.R. Popescu datorită cărora, indubitabil, a zămislit fresca unei istorii în care fericirea şi nefericirea eroilor capătă dimensiuni cosmice. Relaţia conflictuală între Lena şi Milu întruchipează, într-un fel, un cod interconex cu largi reverberaţii în literatura universală, mai ales că, compoziţional vorbind, este realizată sub forma unui monolog interior continuu, tributar mai multor realităţi temporale pentru a crea atât suspans, cât şi o stare absurdă de luciditate.

Originalitatea narativă a prozelor din *Opere I. Mări sub pustiuri* constă, dincolo de particularităţile pragmatice, expresive, ale construcţiilor, în voluptatea dialogurilor directe şi subînţelese, pitoreşti, picante sau adânc filozofice, care le conferă ingenios un *rol actanţial* (cf. Jakobson), îmbogăţind astfel câmpul semantic şi stilistic al textului. Proza lui D.R. Popescu, indiferent că este de inspiraţie rurală sau urbană, se constituie dintr-o multitudine de puzzle-uri de realităţi ascunse, dar cognoscibile, fapt care ne sugerează tendinţa autorului de a intra în istoria culturologică a spaţiului etern-identitar prin crearea unor tipologii umane esenţiale. Arta este o copie fidelă a vieţii, bazată pe un limbaj ficţional, individualizat, care exercită un impact semnificativ asupra capacităţii autorului de a se dedubla, de a coexista şi în fiinţa sa biologică, şi în cea „împrumutată" personajelor. Relevante în acest sens sunt nuvelele *Leul albastru* şi *Drumul* care stratifică tematic, epopeic, am zice, noţiunile simboluri: *destin, paradis, labirint, fiinţă* şi *moarte*. Acestea, şi multe altele, reprezintă ipostaza demnităţii, a mitului consubstanţial al *luptei sinelui cu sinele*, cel din urmă intersectat de liniile euclidiene emoţional-psihice ale imaginarului diegetic. De aici putem trage concluzia firească şi obligatorie că scriitorul D.R. Popescu este ghidat în demersul său literar de principiul autologic universal al *Fiinţei* şi dispune, la nesfârşit, de resurse artistice inepuizabile, în măsură să confere actului de creaţie relevanţă pragmatică. E lesne de observat că personajele-cheie din *Opere I. Mări sub pustiuri* urmează un model unic de spiritualitate,

BDD-A28172 © 2018 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:06 UTC)

(deosebindu-se prin ceea ce R. Barthes numea ,,conştiinţa cuvântului" de cele ale lui Zaharia Stancu, Fănuş Neagu, Marin Preda), situaţie care pur şi simplu te forţează să accepţi teza că *relaţia autor-personaj* este antinomică, îndeosebi în susţinerea dialogică a cronotropilor *lume* şi *existenţă*. Lipsa demarcaţiei între *eu şi celălalt* constituie unul dintre avatarurile literaturii, moment în care ne amintim de întrebarea lui Eugen Simion din *Întoarcerea autorului. Eseu despre relaţia creator – operă*: cine vorbeşte în operă?

Călătoria estetică a lui D.R. Popescu, derulată de-a lungul firului Ariadnei, vizibil, prin labirintul modelelor, antimodelelor şi seducţiilor literare, care, din fericire, nu l-au atras, el urmându-şi propriul destin, este expresia unei vocaţii înnăscute. Arhitectura eclectică a prozelor romancierului reflectă, să recunoaştem, ştiinţa sa de a regenera genul romanesc. Urmând acest raţionament nu ne împiedică nimeni să considerăm că D.R. Popescu este un fenomen, mereu aflat în căutarea ficţiunii şi a văzutului nevăzut, certificând, astfel, harul cu care s-a născut. Dacă am ţine seama de conceptul lui Bahtin – *heteroglossie,* am putea susţine că D.R. Popescu are o biografie ficţională din care, deseori, atribuie anumite trăsături şi personajelor pe care le crează. Drept urmare, alteritatea arhetipală, cognitivistă, îi permite *alter ego*-ului său să se privească în oglindă, să se identifice sau nu cu propria-i persoană, să se ,,multiplice" fără însă ca între privitor şi cel privit să se işte vreo rivalitate: *eu devine celălalt, celălalt = eu.* Creatorul, conştient fiind de semnificaţiile aparatului reflexiv (= oglindă, explică Jacques Marie Lacan în *Le strade du miroir comme fornazeur de la foncation du Je,* Paris, Gallimard, 1971), şi de translaţia eului dinspre existent către inexistent, facilitează comunicarea realităţii imediate cu incertul fantastic mitic, acesta din urmă fiind permanent şi fără oprelişti generator de forme deschise de viaţă şi de artă.

,,Metamorfozele" lui D.R. Popescu confirmă ceea ce Bacon observa vis-a-vis de motivul oglinzii: ,,Spiritul uman este ca o oglindă ce oferă razelor venite de la lucruri cu o suprafaţă inegală, care amestecă propria sa natură cu natura lucrurilor, le desfigurează şi le corupe". Aproximativ în acelaşi context, Dan Grigorescu, (în *Jocul cu oglinzile,* Ed. Universal Dalsi, Bucureşti, 2000), este de părere că ,,semnificaţia artei stă în capacitatea ei de a reinterpreta vizualul". Revenind, şi autorul volumului *Opere I. Mări sub pustiuri* este obsedat de imaginea din oglindă, de descoperirea celuilat eu în spatele măştilor purtate, ritualic, de personajele cărora le-a dat chip, timp şi lume. Ideea exprimată prinde, la rându-i viaţă, desigur, în haosul (ne)mărginit al universului estetic, gigantesc, însufleţit de creator cu o sublimă sete de absolut.

E firesc, aşadar, ca artistul să se regăsească în tectonica propriei creaţii, creaţia accetuând traiectoria specifică unui spirit vizionar, stăpânit de sentimentul absolutului şi al creaţiei.

O sursă organică şi vitală pentru inspiraţia lui D.R. Popescu sunt arhetipurile literaturii universale, chiar dacă, cum spuneam mai înainte, nu a insistat decât tematic asupra lor: *viaţa, moartea, mitul, omul, timpul, creaţia şi eternitatea*. Toate acestea se regăsesc, sub o formă sau alta, în identitatea personajelor. D.R. Popescu nu recuperează artistic lumea lui pierdută sau numită a lui Dante, ci o reinventează, dându-i dimensiuni fizice, fără acestea întregul cosmos părând a fi guvernat de neant.

BDD-A28172 © 2018 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:06 UTC)

Nu putem încheia această exegeză despre *Opere I. Mări sub pustiuri* fără să nu adăugăm acest citat al lui Mircea Iorgulescu (vezi *Ceara şi sigiliul*, Ed. Cartea Românească, Bucureşti, 1982): „Pentru D.R. Popescu, întreaga literatură tinde să fie nu doar un stomac monstruos de rechin capabil să înghită nesăţios orice, ci, încă mai mult, o realitate totală, căreia nu-i este nimic indiferent şi nu-i scapă în irezistibilul său elan devorator, neselectiv, dizarmonic şi uniformizant. Ficţiunea încetează să-şi mai caute autonomia şi să-şi afirme independenţa; înglobând totul, cucerind totul, impunându-şi pretutindeni regulile, devine unica realitate. În spaţiul ei discontinuu, când aglomerat până la sufocare, când rarefiat până la inconsistenţă, heteroclite şi aleatoriu, pot intra – şi intră – nu numai produse ale imaginaţiei, dar şi realitatea însăşi. Această expansiune a sistemului ficţional duce la pierderea libertăţii elementelor care îl compun şi a individualităţii lor. De la o carte la alta, lumea lui D.R. Popescu este tot mai puţin una modelată şi devine tot mai mult una infinit modelabilă”.

BDD-A28172 © 2018 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:06 UTC)